

مروری بر پیشینه و رویکردهای طرح
کودکان، دوستان طبیعت؛

بذری که یک درخت ۲۰ ساله شد

آبتین محبی کرمانی

این گزارش در مورد «طولانی‌ترین طرح مستمر آموزشی، شناخت و حفاظت از منابع طبیعی در کشور» است. طرحی که با ۱۰ مریب آغاز شد و امروز مریبان آماده همکاری در آن ۷۵ نفر هستند. طرحی که در ۳۰۰ مرکز آموزشی اجرا شده و بیش از یک میلیون و ۳۰۰ هزار نفر - ساعت آموزش در پی داشته است.

۲۴ سال پیش همت خانم‌ها افشار، شیخ‌زاده خضری، طبل‌زاده، کلانتری‌والا و منصوری به شکل‌گیری سازمانی مردم‌نهاد انجامید که امروز اعضای آن از خود جمعیت جوان‌تر هستند. جمعیتی که از مشارکت در برگزاری طرح «آموزش تکمیلی و هدایت موثر جوامع هدف پروژه اراضی جنگلی و تخریب‌یافته» یا به اختصار RFLDL، تا اجرای کارگاه‌های توان‌افزایی جوامع محلی را در کارنامه دارد. چندین سال نماینده استان کرمان در دبیرخانه سازمان‌های مردم‌نهاد بوده، با معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه (دادگستری کل استان کرمان) همکاری می‌کند، با سازمان حفاظت از محیط‌زیست، استانداری و شهرداری همکاری داشته و در یک کلام هر جا فعالیتی باشد که به حوزه زنان، دانش‌آموزان یا حفاظت پایدار از سرزمین مربوط باشد، جمعیت هم یک پای کار و همراه برنامه است.

نعمت‌الله‌زاده، مدیرعامل و یکی از اعضای هیات موسس جمعیت به تصویری که در ذهن داشتند و اولین ریشه‌های این درخت ۲۰ ساله اشاره می‌کند: «آن روزهای اول ما یک باور داشتیم: دلیل حفاظت نکردن از طبیعت، شناختن آن است. یعنی ابتدای جلسه‌های مریبان‌مان یا برای اعضای جدید این سه جمله را توضیح می‌دادیم: ما از آنچه حفاظت می‌کنیم که دوست داریم، آنچه را دوست داریم که می‌شناسیم. و آنچه را می‌شناسیم که به ما آموزش داده باشند. همین سه جمله به طراحی پروژه کودکان، دوستان طبیعت رسید. یکی از ویژگی‌های مثبت طرح هماهنگی با نیاز دانش‌آموزان و تناسب با دانش و توان آن‌هاست. آن‌چنان که در زمان شیوع کرونا و پس از مجازی شدن مدرسه‌ها نیز طرح متوقف نشد و متناسب با شرایط جدید آموزش‌های مرتبط ارائه شد. این هماهنگی سریع و به‌روز بودن رویکردها و منتهای، باعث شد روندی که ۱۷ دوره (با ۲۰ سال) ادامه داشت، گسسته نشود.

ایدا محبی کرمانی یکی دیگر از اعضای هیات مدیره جمعیت است که مدتی مسئولیت ارزیابی نتایج طرح را بر عهده داشته است. او به نتایج ارزیابی با روش پیش‌آزمون و پس‌آزمون اشاره می‌کند و می‌گوید: «در همه گروه‌های سنی تاثیر آموزش‌ها معنادار بوده. حتی برای یک گروه در سه سال بعد از پایان آموزش، ارزیابی فالوآپ انجام دادیم که ماندگاری آموزش‌ها هم تایید شد.»

اما چه می‌شود که این طرح، چنین کارا و اثربخش پیش می‌رود؟ ساره کیانی مدیر اجرایی طرح در سنوات مختلف، معتقد است علاوه بر محتوای خوب و به‌روز، همدلی مریبان و سنجش هفتگی عملکرد مریبان دلایل حفظ کیفیت آموزش هستند: «ما اول از همه روی نظم و همکاری پویا با مریبان حساس هستیم. بازخورد به موقع و دقیق مریب، مستندسازی و گرفتن عکس مناسب، و کلا رعایت اصول و موارد ذکر شده در فرم دستورالعمل اجرایی؛ همه در جدول امتیازبندی هفتگی موثرند. اجرای میز رغبت، و داشتن خلاقیت در کار هم امتیاز دارند. اگر یک مریب بیش‌تر از تعهدش نسبت به ثبت‌نام دانش‌آموزان به عنوان همیار طبیعت موفق عمل کند؛ این هم یک شاخص برای انتخاب مریب برتر یا تصمیم گرفتن در مورد همکاری در سال‌های بعدی طرح است.»

اسما محمدیان یکی از مریبان قدیمی طرح که امروز عضو هیات مدیره جمعیت است و مدتی هم مسئولیت مدیر اجرایی طرح بر عهده‌اش بوده این درخت را در حال ثمر دادن می‌داند و البته منتظر یک اتفاق ویژه هم هست: «وقتی از سن کودکی شروع می‌کنیم؛ این آموزش‌ها نهادینه می‌شود و مطمئناً توی انتخاب‌ها و کارهایی که فرد برای آینده انجام می‌دهد، تاثیر دارد. من مطمئنم روزی را خواهیم دید که ما به‌عنوان اعضای جمعیت در مقابل یک مسئول خواهیم نشست و او از خاطراتش در مورد طرح تعریف می‌کند.»

مهرنوش شیخ‌زاده خضری، مدیر آموزش جمعیت دوستداران زمین سبز کرمان مطرح کرد:

نوآوری از رویکردهای جدی طرح «کودکان، دوستان طبیعت» است

می‌خواهیم کودکان نسبت به طبیعت مهربان‌تر باشند

استفاده قرار گرفت و در سال‌های آتی نیز می‌توانیم از آن استفاده کنیم.»

ارتباط با والدین در مدارس مجازی

وی با تاکید بر اینکه کرونا نه‌تنها برای ما محدودیت ایجاد نکرد بلکه توانستیم برخی از حوزه‌هایی که پیش از این ورود نکرده بودیم را تجربه کنیم و شکوفایی داشته باشیم، توضیح می‌دهد: «یکی دیگر از فرصت‌هایی که کرونا در اختیار ما گذاشت برقراری ارتباط با والدین بود. تا زمانی که دانش‌آموزان در مدرسه حضور داشتند، فقط با اولیای مدرسه در ارتباط بودیم و به‌ندرت پیش می‌آمد که با والدین آنها درباره این طرح گفت‌وگو داشته باشیم اما در زمان شیوع کرونا چون فعالیت‌های آموزشی به‌صورت مجازی انجام می‌شد، والدین هم با آموزش‌های ما آشنا شدند و توانستند اثربخشی این طرح را در زندگی فرزندان خود ببینند.»

وی اظهار می‌کند: «برخی از والدین که خودشان به طبیعت علاقه‌مند بودند هم به‌طور غیرمستقیم به طرح ما پیوستند و اقداماتی را انجام دادند ضمن اینکه به فرزندان خود کمک می‌کردند تا کارهای عملی از جمله تهیه فیلم‌های مرتبط با آموزش‌های طرح را به بهترین شکل ممکن انجام دهند.»

وی اضافه می‌کند: «این شرایط منجر به این شد که پرسش‌نامه‌ای را هم در دوران کرونا تهیه کنیم و اثربخشی طرح را از نظر والدین نیز مورد ارزیابی قرار دهیم که دستاوردهای شاخصی برای ما به دنبال داشت.»

روند توقف‌ناپذیر نوآوری در طرح

شیخ‌زاده خضری از جمله کسانی است که از ابتدای شروع طرح کودکان، دوستان طبیعت حضور داشته و در پیشبرد این طرح نقش‌آفرینی کرده است. او در آستانه ۱۸ سالگی طرح در پاسخ به این پرسش استقامت که ارزیابی شما از این طرح چیست و آیا در حدی که انتظار داشتید موفق بوده است؟ می‌گوید: «من طرح را به‌صورت مقطعی ارزیابی می‌کنم تا ببینم هر سال نسبت به سال پیش چقدر پیشرفت داشته‌ایم. اگرچه استمرار یک طرح طی ۱۸ سال خود نشان از

موفقیت آن دارد ولی همواره کوشیده‌ایم که با نگاهی نقادانه به طرح نگاه کنیم و به اثرگذاری آن بیافزاییم.»

وی توضیح می‌دهد: «یکی از مسائلی که خیلی برای ما اهمیت دارد این است که روند نوآوری و خلاقیت در طرح متوقف نشود. وقتی طرح را ارزیابی می‌کنم می‌بینم که حداقل در ۱۵ سال گذشته به‌طور مستمر یک فعالیت جدید و خلاقانه به کار ما افزوده شده است چرا که نمی‌خواهیم طرح همیشه روندی ساکن و کلی را طی کند.»

وی با بیان اینکه فعالیت‌های متنوعی انجام شده و براساس شرایط سعی کرده‌ایم نوآوری جدید داشته باشیم، می‌افزاید: «مثلاً چندین سال قبل که شهرداری کرمان طرح «هر درب بطری یک لیختند» را به منظور جمع‌آوری در بطری‌ها پلاستیکی برای خرید ویلچر را اجرا می‌کرد، ما دانش‌آموزان تحت پوشش طرح کودکان، دوستان طبیعت را تشویق کردیم تا در طرح شهرداری هم شرکت کنند.»

شیخ‌زاده خضری ادامه می‌دهد: «در این راستا، مریبان و دانش‌آموزان برای جمع‌آوری درهای پلاستیکی کمک کردند. آن زمان شهرداری توانست حدود ۱۱ ویلچر را به بهزیستی اهدا کند. با فعالیت‌هایی که ما انجام دادیم هزینه خرید یک ویلچر تامین شد.»

اجرای برنامه کتابخوانی

وی با تاکید بر اینکه نوآوری و خلاقیت در طرح همواره مورد توجه جدی ما بوده است، اظهار می‌کند: «یکی از فعالیت‌هایی که سال گذشته به طرح اضافه شد برگزاری برنامه کتابخوانی با عنوان «با من بخوان» بود». عضو هیات مدیره و مدیر آموزش جمعیت دوستداران زمین سبز کرمان در این‌باره توضیح می‌دهد: «در راستای فعالیت‌های عملی که در طرح اجرا می‌شود یک جلسه به نمایش خلاق اختصاص دارد. در شهرستان کرمان مربی و کارشناس هنری داریم که به صورت تخصصی این کار را انجام می‌دهد ولی امکان حضور ایشان در شهرستان‌های دیگر میسر نیست، از طرفی، پیدا کردن مربی نمایش خلاق در شهرستان‌های کوچک استان کار سختی است.»

وی ادامه می‌دهد: «مطلع شدیم طرح «با من بخوان» برنامه‌ای برای ترویج کتابخوانی برای همه است که زیر نظر موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان اجرا می‌شود. ما هم بررسی و امکان‌سنجی کردیم و در نهایت به این نتیجه رسیدیم که این طرح به برنامه‌هایی که اجرا می‌کنیم اضافه شود. بنابراین، از سال گذشته طرح فوق را در جلسه نمایش خلاق در شهرستان‌ها اجرا کردیم که بسیار هم مورد توجه قرار گرفت.»

شیخ‌زاده خضری با بیان اینکه مریبان ما کتاب‌هایی با موضوع طبیعت را به کلاس‌ها می‌برند و به همراه دانش‌آموزان می‌خوانند، خاطرنشان می‌کند: «آموزش‌های ما صرفاً به منابع طبیعی محدود نمی‌شود بلکه سعی می‌کنیم در رشد شخصیت بچه‌ها هم تاثیرگذار باشیم.»

بیشتر